

BVD - Nieuwsbrief 98-2

5 maart 1998

INHOUD:

verwacht dat de einddatum van de vredesonderhandelingen in Noord-Ierland (1 mei 1998) niet zal worden gehaald.

gaat in op de jaarlijkse anti-Israël-mars van moslimfundamentalisten in Den Haag.

Iran, één van de landen die de Westerse wereld het meest bezig heeft gehouden de laatste tien jaar, lijkt op de drempel te staan van nieuwe ontwikkelingen.

een evaluatie van de BVD-inzet en de samenwerking met de politie ten tijde van het verjaardagsfeest van H.M. Koningin Beatrix.

onderzoek naar vermeende aspecten van Russische georganiseerde misdaad in Nederland.

Stand van zaken Noord-Ierland

De situatie in Noord-Ierland is voor de doorsnee Nederlander nauwelijks meer te begrijpen. Bijna wekelijks slaat de meter door, nu eens naar links dan weer naar rechts.

Eind december 1997 kwam het vredesproces in gevaar door de moord op Billy Wright, oprichter en gedetineerde voorman van de (protestantse) Loyalist Volunteer Force, door leden van de republikeinse PIRA-splinter Irish National Liberation Force (INLA). Dit heeft geleid tot een aantal moordaanslagen op - meestal willekeurige - katholieken en een enkele reactie van republikeinse zijde.

De moord op Wright leidde ertoe dat de loyalisten de onderhandelingen met de politieke vleugel van de PIRA, Sinn Fein, wilden beëindigen. Gesprekken, die overigens nauwelijks die naam verdienen vanwege de weigering van de voornaamste loyalistische onderhandelaar, David Trimble, om direct met Sinn Fein te praten.

Met veel moeite heeft de Britse minister voor Noord-Ierland, Mo Mowlam, de kar los weten te trekken waarvoor zij zelfs een bezoek heeft gebracht aan gedetineerde loyalistische terroristen. Even leek het erop dat alles goed zou komen, maar een recent Brits-Iers voorstel over de toekomst van Noord-Ierland is bijzonder slecht gevallen bij de gehele republikeinse gemeenschap. Het wordt gezien als een voorstel gericht op het houden van Noord-Ierland binnen het Verenigd Koninkrijk. Kortom, een regelrechte nederlaag en is om die reden voor Sinn Fein en PIRA onbespreekbaar.

Voor de directe toekomst is het van groot belang hoe de confrontaties tussen republikeinse (INLA) en loyalistische (LVF) splinters zich ontwikkelen. Op 14 december 1997 heeft het PIRA-opperbevel namelijk besloten om het staakt-het-vuren met vier maanden te verlengen, op voorwaarde dat de tegenstander zich ook aan een wapenstilstand zou houden.

Welnu, de bloedige aanslagen hebben zich intussen opgehoopt en de jongste onthulling van het hoofd van de Noord-Ierse politie, Ronny Flanagan, dat de laatste aanslagen het werk zijn van een van de grote loyalistische terreurgroepen (en evenknie van de PIRA), Ulster Freedom Fighters, maken het voor Sinn Fein-voorman Gerry Adams zeer moeilijk om de PIRA-leden nog veel langer rustig te houden.

Mochten gesprekken over een nieuwe versie van het Brits-Ierse voorstel wederom slecht vallen bij Sinn Fein en de PIRA en mocht er geen einde komen aan de reeks van - vooral - loyalistische moorden, dan ziet het er voor de toekomst bijzonder slecht uit.

verwacht dat de einddatum van de vredesonderhandelingen, 1 mei 1998, dan niet gehaald zal worden. De PIRA zal veeleer het besluit nemen het staakt-het-vuren te beëindigen.

Jeruzalem-demonstratie

Naar schatting 600 tot 700 (fanatieke) moslims hebben op vrijdag 23 januari 1998 in Den Haag gedemonstreerd tegen de Israëlische politiek, de bemoeienissen van de Verenigde Staten met het Midden-Oosten en de Arabische vredespolitiek. Zij gaven gehoor aan de oproep van de in 1989 overleden Iraanse ayatollah Khomeiny, die in 1979 de laatste vrijdag van de Ramadan tot de 'Dag van Jeruzalem' en protestdag tegen de Israëlische bezetting van Palestina uitriep.

De demonstratie was aangevraagd door de Stichting Ondersteuning Allochtonen Amsterdam bij monde van de heer Muhammed Khojja.

Drie jaar geleden werden bij de Jeruzalem-demonstratie pamfletten meegevoerd en verspreid waarop de staat Israël werd uitgebeeld als een enorme octopus met een doodskop waarin de Davidster was gebrand, die met zijn tentakels over Jeruzalem hing. De afgelopen jaren werden bij deze demonstraties spandoeken meegevoerd en leuzen geroepen als 'Allah is groot', 'Weg met Israël', 'Weg met Amerika' en 'Weg met de Zionisten'.

Tijdens en na vorige demonstraties werd, bij monde van directeur R. Naftaniel, fel geprotesteerd door het CIDI (Centrum Informatie en Documentatie Israël). Hij vond het onbegrijpelijk dat een groep uit binnen- en buitenland (voornamelijk België en Duitsland) opgetrommelde moslimfundamentalisten nu al jarenlang, ondanks protesten en vragen in de Tweede Kamer, toestemming krijgt om te demonstreren.

Tussen de organisatoren van de Jeruzalem-demonstratie en de politie Haaglanden was met betrekking tot de manifestatie op 23 januari afgesproken dat de protestmars slechts toegestaan werd volgens een vastgestelde route. Dit hield in dat het Buitenhof in de omgeving van de Israëlische ambassade niet toegankelijk was voor deelnemers van de demonstratie. Voorts was afgesproken dat de demonstranten geen teksten, spreuken of spreekkoren mochten voeren, gericht op discriminatie, belediging, opruiing, dood of vernietiging. De politie zag er vervolgens nauwlettend op toe dat de gemaakte afspraken niet werden geschonden. De demonstranten hielden zich daar redelijk aan. Weliswaar werden er spandoeken meegevoerd en leuzen geroepen als 'Weg met Israël', 'Weg met Amerika', 'Weg met Netanyahu', 'Weg met Clinton', 'Terrorist Israël' en 'Terrorist Amerika', echte incidenten deden zich niet voor. De demonstratie had over het geheel genomen een rustig verloop. Onder de demonstranten bevonden zich veel vrouwen en kinderen.

Interessant is dat deze Jeruzalem-demonstratie, anders dan bij voorgaande manifestaties, voor zover bekend geen Iraanse inbreng kende.

Het lijkt er op dat de animo voor de Jeruzalem-demonstratie afneemt. Dit jaar waren er veel minder deelnemers dan in andere jaren. Het niet deelnemen van Iraniërs zal hier onder andere debet aan zijn. Van de zijde van het CIDI werd deze keer, althans publiekelijk, nauwelijks of niet gereageerd op de demonstratie. Ook de media toonden weinig belangstelling. Afgezien van een kort bericht in enkele kranten werd de manifestatie niet vermeld.

Zes maanden Khatami; wat wordt de politieke koers in Iran?

Inleiding

Iran, één van de landen die de Westerse wereld het meest bezig heeft gehouden de laatste tien jaar, lijkt op de drempel te staan van nieuwe ontwikkelingen. De grote overwinning van Khatami bij de presidentsverkiezingen in mei 1997 heeft veel verwachtingen gewekt.

Khatami's programma, dat meer openheid, meer rechtvaardigheid, en sociale en economische verbeteringen beloofde, sprak vooral jongeren, vrouwen en intellectuelen onder de Iraanse kiezers zeer aan.

Echter, reeds toen was te verwachten, dat Khatami het bij het doorvoeren van eventuele hervormingen moeilijk zou krijgen met de conservatieven in de regering en in het bijzonder met geestelijk leider Khamenei en diens aanhang. De BVD schatte medio 1997 in dat de nieuwe president zich vooralsnog zou gaan concentreren op de binnenlandse situatie en de economie, en dat hij op het gebied van het buitenlands beleid zeer voorzichtig en geleidelijk te werk zou (moeten) gaan.

Politieke situatie nu

Nu, bijna zes maanden na de installatie van Khatami en zijn regering, is die inschatting grotendeels juist gebleken. Qua beleid heeft Khatami zich in de afgelopen maanden vooral geconcentreerd op consolidatie van zijn positie en op de binnenlandse situatie. Zijn kabinet telt een flink aantal nieuwkomers. Er heeft binnen ministeries en op lagere overheidsniveaus een aantal nieuwe benoemingen plaatsgevonden, die straks Khatami's beleid moet helpen. Er worden pogingen gedaan de corruptie terug te dringen. Verder heeft Khatami een uitgebreid programma voor hervormingen, gericht op leniging van de nood van een groot deel van de bevolking door herstructurering van de economie en modernisering van de industrie. Khatami wil daarbij ook investeerders uit het buitenland uitnodigen.

Het sociale klimaat in Iran, dat achter de schermen toch al langzaam aan het veranderen was, moet volgens Khatami nog opener worden. Democratie staat hoog in zijn vaandel. Vrijheid van meningsuiting moet kunnen, en de jeugd moet zich kunnen amuseren. De discussie over hoeveel westerse invloed in Iran acceptabel en nodig is, is echter nog lang niet afgerond. Conservatieven - geestelijk leider Khamenei voorop - zijn nog altijd van mening, dat westerse ideeën leiden tot zedenloosheid en moreel verval. Khatami echter heeft openlijk gezegd dat naar zijn mening vooruitgang niet mogelijk is zonder tenminste kennis te nemen van de westerse ideeën en technologie. Het ministerie van Cultuur heeft de afgelopen tijd een groot aantal nieuwe tijdschriftjes toestemming tot publicatie gegeven, waardoor allerlei groeperingen hun mening kunnen ventileren.

Maar deze openheid heeft ook al tot rellen geleid, toen eind 1997 ayatollah Montazeri de gelegenheid aangreep om kritiek te uiten op de persoon en positie van Khamenei. Reeds eerder waren Khamenei's kwalificaties voor de functie van geestelijk leider in twijfel getrokken (hij heeft formeel niet alle benodigde theologische opleidingen afgerond); nu echter werd het hele principe van de Geestelijk Leider als politiek leidsman (Velayat-e Faqih) ter discussie gesteld. Dit ging te ver. Aanhangers van Khamenei demonstreerden in protest en Montazeri werd gearresteerd. Khatami gaf een verklaring uit waarin hij stelde dat het principe van de Geestelijk Leider in de grondwet verankerd lag en dat aan die wet, als grondslag voor de Islamitische Republiek, niet getornd kon worden. (Overigens is daarmee de kous niet af; wijlen Imam Khomeini bemoeide zich veel minder rechtstreeks met politieke zaken dan Khamenei nu doet).

Dat een helder machtsevenwicht tussen Khatami en Khamenei nog niet gevonden is, blijkt onder meer uit de zeer tegenstrijdige toespraken die beiden hielden ter gelegenheid van de OIC-topconferentie in Teheran²; met name de visie op de relaties tot het Westen en Israël liep bepaald niet parallel. Khatami wil met iedereen (behalve Israël) de relaties verbeteren, en gaf daartoe reeds enige voorzetten in de richting van de VS. Khamenei is daar niet voor. Hij heeft dat duidelijk laten blijken in een toespraak, kort na Khatami's CNN-interview van 8 januari jl. waarin de Iraanse president zei voorstander te zijn van tenminste uitwisseling op cultureel en wetenschappelijk gebied met de Verenigde Staten.

De Amerikaanse reactie op Khatami's openingen (na het CNN-interview gaf Washington aan dat men graag een dialoog met Iran zou aangaan, maar dan wel op regeringsniveau) is belangrijk; een klap in het gezicht van Iran van de zijde van de VS had (en kan nog) in het voordeel van Khamenei en in het nadeel van Khatami kunnen uitvallen. Het kon weleens cruciaal zijn dat niet alleen de EU, maar het Westen in zijn algemeenheid de regering-Khatami steunt door de deur open te houden.

Overigens schijnt Khatami in de wandelgangen tijdens de OIC-conferentie te hebben laten doorschemeren dat hij hoopt over twee jaar voldoende machtsbasis te hebben om verdere hervormingen door te voeren. Vooralsnog zal hij wel voorzichtigheid blijven betrachten; de conservatieven zijn machtig en hebben velerlei middelen ter beschikking om hem te dwarsbomen. Dat kan variëren van het wegstemmen van moties, langs sabotage, tot dwingen tot aftreden of het zodanig doen mislukken van zijn beleid dat het volk het vertrouwen in zijn held verliest. Maar ook geweld behoort tot de mogelijkheden; het gerucht gaat dat de eerste aanslag op Khatami's leven al heeft plaatsgevonden.

Gevolgen voor de veiligheid van Nederland

Zoals reeds gezegd concentreert Khatami zich met zijn beleid op de binnenlandse situatie, op verbetering van de sociaal-economische positie van Iran en het Iraanse volk. Dat hij daarbij de deur wil openzetten voor buitenlandse investeerders, betekent dat hij met dat buitenland goede relaties wil opbouwen. En dat houdt weer in, dat Iran zich verre zal moeten houden van terroristische acties als de Mykonos-affaire in Berlijn. De BVD verwacht dan ook dat Khatami zich zal inspannen om dergelijke activiteiten te (doen) vermijden in de komende jaren.

²) Organisatie van Islamitische Landen. De conferentie vond plaats op 9-14 december 1997.

Dat betekent echter niet, dat het verzamelen van informatie over opposanten en dissidenten, in Nederland de voornaamste activiteit van de Iraanse inlichtingendienst MOIS, in de nabije toekomst zal verminderen. Groeperingen als de MEK (Mujahedin-e Khalq) worden door de Iraanse autoriteiten nog altijd (deels, vanuit hun visie, terecht) als terroristisch en staatsvijandelijk beschouwd³. Khatami zal aan dit deel van het Iraanse veiligheidsbeleid voorlopig niet gemakkelijk kunnen tornen. Pas als het politieke klimaat in Iran in zijn algemeenheid milder wordt, zal er ruimte ontstaan om ook soepeler met opposanten om te gaan.

Ook het beleid ten aanzien van de aanschaf van wapens zal vooralsnog niet veel veranderen. Het Iraanse defensiebudget voor dit jaar is - tegen de zin van Khatami, die het liever aan verbetering van de leefomstandigheden van het volk zou besteden - verhoogd met omgerekend 1,4 miljard dollar. De Opperste Raad voor Defensie en de nieuwe minister voor Defensie Shamkhani hebben daarbij de steun van Khamenei. Iran moet in hun visie een dominante factor in de Golfregio worden, waar niemand omheen kan.

Qua (steun aan) terrorisme zal Khatami vermoedelijk het beleid van Rafsanjani voorlopig in hoofdlijnen moeten voortzetten. Overigens was het al zo, ook onder Rafsanjani, dat de laatste vier jaar het aantal aanslagen in het buitenland dat op het conto van Iran moest worden geschreven, aanzienlijk is gedaald. Maar de steun aan de extremistische Libanese moslimorganisatie Hezbollah, bijvoorbeeld, is tot dusver - voorzover bekend - nog niet verminderd. Wel is het beleid van Hezbollah de laatste jaren iets minder openlijk gewelddadig geworden. Het aantal aanslagen in en buiten Libanon is zichtbaar teruggelopen. Er worden nog wel gewapende conflicten uitgevochten, maar ook dat is aan het minderen. Hezbollah kiest meer en meer voor de parlementaire lijn en heeft momenteel negen zetels in het Libanese parlement. Verwacht wordt dat dit er bij de komende verkiezingen meer zullen zijn, zeker nu Hezbollah zich heeft opengesteld voor andere geloofsrichtingen dan de shiitische islam. Opvallend is verder het vertrek van Mohsen Rezai, de oprichter van de beruchte Qods-troepen, als hoofd van de Pasdaran. Dat zou de weg kunnen openen naar een gematigder beleid, qua geweld en steun aan terrorisme.

We houden dus hoop, als Khatami erin slaagt de uitgezette koers te blijven volgen, dat dan ook de ongewenste activiteiten van Iraanse zijde op de langere termijn zullen verminderen. Maar daarover is nog niets met enige zekerheid te zeggen. Eerst moet er duidelijkheid zijn over het machtsverwicht in Iran.

³) Ook de VS heeft overigens de MEK in oktober 1997 op een lijst van verboden terroristische organisaties geplaatst. Het moge duidelijk zijn dat dit de Iraanse autoriteiten een argument te meer geeft om de organisatie te bestrijden.

Verjaardagsfeest H.M. Koningin Beatrix (Evaluatie van BVD-inzet en de samenwerking met de politie)

Achtergrond en aanleiding

Van 30 januari tot en met 1 februari 1998 heeft H.K.H. Beatrix haar zestigste verjaardag gevierd. Daarvoor waren 160 buitenlandse gasten overgekomen naar Nederland. De BVD werd in de aanloop naar de festiviteiten verzocht een analyse te vervaardigen van de eventuele dreiging tegen Hare Majesteit en/of tegen één of meer van haar gasten.

Deze dreigingsanalyse is op 15 januari verstuurd naar de diverse belangendragers, waaronder in eerste instantie de politiekorpsen Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland alsmede het Nationaal Coördinatie Centrum (NCC).

De aanleiding voor deze inspanningen waren (ludieke) oproepen tot ordeverstoringen in de alternatieve pers - met name 'Ravage' - maar vooral de serieuze reacties daarop in landelijke bladen als 'de Telegraaf', 'het Parool' en in het ook door 'de Beweging' gelezen weekblad 'De Groene Amsterdammer'. De brede aandacht in de media zou door sommige activisten kunnen worden aangegrepen als een extra reden om echt iets te gaan ondernemen.

Overigens had een inventarisatie van de eventuele 'bedreigers' in genoemde analyse reeds geleid tot de stellige overtuiging dat er geen activiteiten van welke buitenlandse terroristische organisatie ook moesten worden verwacht. Gewelddadige acties van de kant van de in de pers doorgaans als 'autonomen' aangeduide personen waren ook nauwelijks te verwachten, temeer daar een groot aantal hunner/harer nog zit te wachten op de - financiële - uitkomst van de artikel-140-nasleep van de Eurotop.

Evaluatie

Heden kunnen we stellen dat de door de serieuze pers verwachte ongeregelheden zijn uitgebleven.

Wat overbleef was een enkele, vrolijk verpakte, uiting van ongenoegen met het bestaan van de monarchie. Zo waren er klompen dansende 'chaoten' die een 'feestvarkensvervoerverbod' afkondigden en werd op uiterst ludieke wijze de republiek uitgeroepen. Ook verschenen oproepen tot actie van groeperingen die voor de gelegenheid gesierd waren met de namen van eeuwenoude rebellen en uitvoerders van staatsgrepen. Met andere woorden, jolijt alom.

De rol van de pers

Evenals bij de Eurotop van 16 en 17 juni 1997 en andere gelegenheden (bijvoorbeeld de studenten- en jongerendemo van 8 mei 1993) bleek ook nu weer dat op weinig of niets gebaseerde analyses in een deel van de pers in feite de aanstichter kunnen zijn van ongeregelde heden. In dit geval is het allemaal reuze mee gevallen omdat 'De Beweging' deze keer uiteindelijk niet stond te springen om te reageren op de diverse 'uitnodigingen' van de pers. Zetten we de feiten op een rijtje, dan moge duidelijk worden wat wordt bedoeld:

- 'Ravage' nr: 248/249 plaatst rond Kerstmis 1997 een duidelijk ludiek bedoelde oproep om de festiviteiten rond de verjaardag van koningin Beatrix op te vrolijken. Zo hebben zij de beschikking gekregen over notulen van een voorbereidingsvergadering om het feest te verstoren. Het ligt er duimendik bovenop dat het hier om een fake gaat maar kranten als 'Het Parool' en vooral 'de Telegraaf' reageren er met serieuze artikelen op.

- 'De Telegraaf' van 30 december 1997 gebruikt bijna de gehele voorpagina om te wijzen op de dreiging die uitgaat van 'anarchistische groeperingen': '*Raddraaiers hitsen nu al op tot rellen op 31 januari*'. Zij zouden uit zijn op wraak voor het politie-optreden tijdens de Eurotop. Er wordt verwezen naar artikelen in het '*beruchte*' actieblad 'Ravage' en '*een ander dubieus actieblad*' 'de Grachtenkrant'.

- In de dagen na deze Telegraaf-publicatie merkt de BVD dat een deel van de activisten hierop reageert. Enerzijds verkneukelen zij zich over het feit dat met name 'de Telegraaf' ingaat op de ludieke actie van 'Ravage', anderzijds is een kleine minderheid van mening dat zij op deze manier wel gedwongen wordt iets op touw te zetten. En dat resulteert dan uiteindelijk in acties als het uitroepen van de Republiek door het Nieuw Republikeins Genootschap en een klompdans van als 'Flapatistas' uitgedoste zogenaamde chaoten.

- Op 24 januari publiceert 'de Telegraaf' een in hoge mate op aperte onwaarheden berustend artikel over werkzaamheden van BVD en politie, waarin onder meer wordt beweerd dat de BVD al sinds maanden informatie zou verzamelen via buitenlandse zusterdiensten.

- Een dag later volgen er reeds reacties op genoemd artikel van de kant van sommige mogelijke ordeverstoorders. De activisten, die zelf wel weten dat er helemaal geen harde acties komen, concluderen dat men aanstuurt op een gigantisch groot politie-optreden en dat de politie zich nu reeds een legitimiteit verschaft om bij de minste geringste aanleiding in te kunnen grijpen.

Conclusies

* Kort samengevat kunnen we stellen dat de festiviteiten zonder problemen zijn verlopen. Problemen overigens, die alleen maar hadden kunnen plaatsvinden, wanneer de sporadische hardliners - binnen het restant van wat eens een brede 'Beweging' was - de uitnodigingen van een deel van de pers om ouderwets in actie te komen hadden aangenomen.